

NIYAZI KIZILYÜREK • **Ulus Kaçağı**

İletişim Yayınları 2896 • Anı Dizisi 88
ISBN-13: 978-975-05-2918-4
© 2020 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2020, İstanbul

EDITÖR Ahmet İnsel
DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu
KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI “Duvarımız” filminden bir sahne.
Kıbrıs’ı ikiye bölen hat bir evin damını da bölerken,
filmin yapımcıları Panikos Hrisantus ve Niyazi Kızılyürek
hattın iki tarafında oturuyor.

UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Remzi Abbas
DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul
Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

NIYAZI KIZILYÜREK

Ulus Kaçağı

NIYAZI KIZILYÜREK 1959 yılında Kıbrıs'ın Bodamya köyünde doğdu. Lise eğitimini Kıbrıs'ta tamamlayıp, Almanya'da Bremen Üniversitesi'nde yükseköğretim gördü. Aynı üniversitede Kıbrıs sorunu üzerine doktora tezi hazırladı. 1995 yılında Kıbrıs Üniversitesi'nde (Güney Kıbrıs) çalışmaya başladı. Türkoloji Bölümü başkanlığı ve Beşeri Bilimler Fakültesi dekanlığı yapan Prof. Dr. Kızılyürek, 2019 yılında Avrupa Parlamentosuna seçilen ilk Kıbrıslı Türk oldu. Çeşitli dillerde yayımladığı kitaplar ve makalelerin yanı sıra, Panikos Hrisantos ile birlikte "Duvarımız" adlı Kıbrıs belgeselini hazırladı ve 1997 yılında Abdi İpekçi Ödülü'ne layık görüldü.

Yunanca, Almanca, İngilizce ve Fransızca bilen Niyazi Kızılyürek'in bazı kitapları şunlardır: *Kıbrıs Sorununda İç ve Dış Etkenler* (1983), *Paşalar Papazlar* (1988), *İ Olliki Kipros* (1990), *Ulus Ötesi Kıbrıs* (Türkçe ve Yunanca iki dilli bir çalışma, 1993), *Kipros to Adioksodo ton Ethnikismos* (1999), *Kemalismos* (2006).

2016 yılında Bilgi Üniversitesi Yayınlarında *Bir Hınç ve Şiddet Tarihi* başlıklı kapsamlı çalışması yayımlandı.

Niyazi Kızılyürek'in İletişim Yayınları tarafından yayımlanmış diğer kitapları ise şunlardır: *Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs* (2002), *Doğmamış Bir Devletin Tarihi: Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti* (2005), *Glaflkos Klerides: Tarihten Günümüze Bir Kıbrıs Yolculuğu* (2007), "Daha Önceleri Nerelerdediniz?" (2009).

Dilan ile Maya'ya...

Dünyaya parçalanmış mekânlarda ve zamanlarda geldim.
Bütünlenmeye yöneldiğimde durum iyice vahimleşti,
Daha da parçalanmam gerekti.
İçimde birden fazla kişi,
Birden fazla hakikat birikti.

Uluslar çağırduğında dönüp bakmadım...

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR..... 15

BİRKAÇ SÖZ 17

BİRİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET ÇOCUĞUNDAN SAVAŞ ÇOCUĞUNA..... 19

Cumhuriyet çocuğu • Mülteci çocuk • Gettoda yaşam •
“Erkekliğe” ilk adım • Müzik tutkusu • Yeniden savaşın
eşiğinde • Meğer bir adada yaşıyormuşum • İyilik meleği
Lukas • Fanatiklere dair • Kasabamıza “solculuk” geldi •
Sihirli kutular • Stasis • Aile dostumuz EOKA B üyesi

İKİNCİ BÖLÜM

SAVAŞ VE YABANCILAŞMA 65

Kuzey’e akın var! • Yeni “evimizde” • Ganimet ve
yabancılaşma • Siyaset ve patronaj • Soyadı Kızılyürek

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METAMORFOZ..... 83

Batı Almanya’da • Ülkücülerin arasında • Goethe’nin dilini
öğreniyorum • Mızıkacıların Bremen’inde • Kıbrıs Barış
Komitesi • Rauf Denктаş ile görüşme • 12 Eylül darbesi • Bir
mızıkacı: Can Tufan (Mehmet Şenay) • 68’li dostum Niels
Kadriztke • Sevgilim İstanbullu Rum • Kendimi Yunan dili ve
müziğine bırakıyorum • İlk kitabım

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÜTOPYAM “OLİKİ KİPROS / BÜTÜN KIBRIS” 113

Doğduğum yerlerde • Ebem Liza ile karşılaşma • Bölünmüş başkentte • Lukas ile buluşma • Londra’ya maceralı bir yolculuk • Kimlik tartışmaları • Paşalar Papazlar • Ütopyam “Oliki Kıpros / Bütün Kıbrıs”

BEŞİNCİ BÖLÜM

“NO MANS LAND” 139

“Güney Dosyası” • “Alçaklığın Fotoğrafı” • “Alçaklığım Tasdikleniyor” • Eski bir aşk hikâyesi • Panikos Hrisantu ile tanışma • “Federal Kıbrıs Hareketi İçin Temas Grubu” • Sol yanımda yara var • No man’s land

ALTINCI BÖLÜM

“DUVARIMIZ” 175

Tarik Ali ile görüşme • Bellek değiş tokuşu • Hasan ile Harulla’nın hikâyesi • Film “iharet belgeseli” ilan ediliyor • “Duvarımız” ambargo altında • Abdi İpekçi Ödülü

YEDİNCİ BÖLÜM

“ÖTEKİ”NİN GÖRÜLME BİÇİMLERİ 191

“Yanlış yere” yerleşiyorum • “Makbul Türk” / “düşman Türk” ayrımı • Dehşetengiz bir dolmuş yolculuğu • “Oğlunuz hasta: Evinizde bir Türk olduğunu söylüyor!” • Hem “ajan” hem “hain” hem “Kıbrıslı” • Denktaş’ın müsteşarından itiraz • Vamık Volkan, Harvard’a gitmeme karşı çıkıyor • Kıbrıs Rum milliyetçilerinin kem bakışı • Ve bitmeyen hasret

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ÜNİVERSİTEDE İSTENMEYEN ADAM 225

Üniversitede bir “anti-Helen” • Üniversiteyi istemeyen okur-yazarlar • Ütopyam saldırı altında • “Temiz Bir Helen Üniversitesi İçin Girişim Grubu” • Rektöre mektup • “Çarmıhta” • Cumhurbaşkanı Kliridis ile görüşme • Milliyetçi aydınlarla ekranlarda

DOKUZUNCU BÖLÜM

ŞİDDET, ULUS VE CİNSELLİK 253

O yaz şiddet yağıyordu • Faşistler insan avında • Ulusun namusu “über alles” • Cinsellik ve ulus

ONUNCU BÖLÜM

ANNEM ULUSUN “GİZLİ AJANI” 269

“Hüzün ana” ağır hasta • Gizli servisler annemin peşinde • Beni götürmeye geliyor • Bastırılmış hafızanın geri dönüşü • Ve yaşam mumu sönüyor • Büyük gözaltında cenaze töreni • Yapılmamış diyaloglar • Babam ve babasızlık üstüne

ON BİRİNCİ BÖLÜM

BİR HAZİN İSYAN 291

Milliyetçilik kıskacıta • Kıbrıslı Türkler ayaklanma yolunda • “Casuslara ölüm” • Geçit noktaları açılıyor • Erdoğan “elçi” gönderiyor • Kıbrıs Rum toplumunda yüzler başka tarafa bakıyor • Yorgos Lillikas’a açık mektup • Kıbrıs Türk toplumunda 2004 travması ve kırılma

ON İKİNCİ BÖLÜM

“ÇARMIHTAN” TANINMAYA..... 311

Yazmak hayattır • Heterotopya Yayınları • “Çarmıhtan” tanınmaya • Liderlere “danışmanlık” üstüne • Simerini gazetesinde köşe yazarlığı • Milliyetçilerin tepkisi • Hınc insanlarına dair küçük bir not

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA PARLAMENTOSU’NDA

ULUS-ÖTESİ ÇIPLAK BİR VATANDAŞ 337

Adaylık teklifi • Kıbrıs Türk toplumundan yükselen tepkiler • Kıbrıs Rum sağıının halleri • Anlaşılmaz bir hezeyan • AKEL cephesi • Kıbrıslı Türklerin seçim heyecanı • Seçim sonrası tepkiler • Şaka gibi ama değil! • Seçimin gör dediği: “Üçüncü Toplum” ses veriyor • Ulus-ötesi çıplak vatandaşı

SONSÖZ YERİNE

SON BAKIŞTA ÜTOPYAM VE KİMLİK..... 363

Entelektüel ve ütopya • Ütopyam Olike Kıpros / Bütün Kıbrıs • Ütopya ve özneleşmek • Kimlik dedikleri

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma farklı zamanlarda ve ortamlarda yazıldı. Son Őekli- ni alması epeyce zaman aldı. Bu Őure zarfında birçok dostum- la konuŐtum ve gürŐŐ alıŐveriŐinde bulundum. Hepsinden de çok yararlandım, hepsine teşekkür ederim. Metnin son halini gözden geçiren dostlarım, çalıŐmanın hem içeriğine dair öne- rilerde bulundular hem de editörlük yaptılar. Hepsine teŐek- kür borçluyum. Metni büyük bir titizlikle okuyan Cenk Mult- luyakalı'ya, FatoŐ Giritli'ye, Derya Beyatlı'ya, Hakan oban'a, Ahmet İnel'e ve Herkül Millas'a en içten duygularıyla teŐek- kür ederim.

BİRKAÇ SÖZ

Kişisel deneyimlerle parçası olduğumuz olaylar arasındaki ilişki ile tarih, beni büyülüyor. Sanırım, teorik ara-yışlarının özü budur.

– MICHEL FOUCAULT

Bu kitapta anlatılan hikâye etnik çatışmaların, darbe ve savaşların böldüğü bir ülke kadar, bölünen ülkenin parçalarından birini sahiplenmeyi reddeden ve bu yüzden kendisini “bölen” bir insanın hikâyesidir. Bir tür oto-biyografik bu yazın, *Cura posterior* olarak da okunabilir, çünkü anlamak ve anlatmak kadar, örselenmiş bir hayatı iyileştirmek için kaleme alınmıştır. Buradaki tanıklık esasen bir “Moral Tanıklıktır.” Öfke, hüznün ve düş kırıklıklarıyla anlatılan olaylar, uzakta bir yerlerde sosyal bilimcinin soğuk aklıyla çözümlenmeyi bekleyen olgular değil, hem özne hem de nesne olarak yaşadığım, tanık olduğum, yaralandığım ve haykırma ihtiyacı hissettiğim olaylardır.

Kuşkusuz, her hatırlama ve anlatı bir anlamlandırma edimidir. Yazarken olayların içine sızıp, sonradan edindiğimiz anlam ve değerleri olgulara yedirdiğimiz bir gerçektir. Herkes gibi ben de hatırlama ve yazma denemesinde her şeyi şimdinin süzgecinden geçirdim ve olaylara bugün bulunduğum yerden baktım. Başka türlü söylersem, içeriden-dışarıdan bakışla hem hatırlamaya çalıştım hem de yorumladım. Bu yüzden “anılarımı”

anlatırken aslında onları kurguladım. Yine bu yüzden, burada yazılanlar olayların “nesnel” bir betimlemesi değil, çünkü anılar “hakikati” söylemez. En iyi ihtimalle anılarını dile getirenin “hakikatini” anlatır.

Hikâyem, milletler çağında ve milletlerin yarışmacı dünyasında geçiyor. Tıpkı ülkemizin hikâyesi gibi... Bir farkla: Ülkem, milliyetçilik çağırdığında “dönüp baktı”, hem de fazlasıyla, ben ise “bakmayı” reddettim. Bu yüzden bu anlatıya “uluslar çağırdığında dönüp bakmayan birinin hikâyesi” diyebiliriz. Ulusların bakışlarında hep “öteki”, “tuhaf”, “başka” ve “yabancı” kalan bir “sürgünün” serüveni...

Buna, entelektüelin milliyetçilikle imtihanı da diyebiliriz. Hikâyem bu yanı sıra ulusların dünyasında siyasi yurtsuzluk yaşayan bireylerin serüvenine benziyor. *Demoslar'ın Ethnoslar'a* dönüştüğü süreçlerde ulus seçmeyi reddeden ve Franz Kafka'nın deyişiyle “halksız kalan aydınların.” Ya da vicdani ve etik değerlere sınırlı sarılıp aklını milliyetçiliğin aklamacı aklına teslim etmeyen her bireyin hikâyesine...

NİYAZI KIZILYÜREK

Aralık 2019

CUMHURİYET ÇOCUĞUNDAN SAVAŞ ÇOCUĞUNA

Kıbrıs'ta koyun ile aslanın bir arada yaşayabileceğine ve bunları küçük bir çocuğun (Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti kastediliyor NK) idare edebileceğine inanmak ütopya'dır. Gerçek olan şudur ki, eskiden Osmanlı tebaası olanlar arasında hiçbiri koyun değildir. Hepsi ya aslandır ya da kaplan.

– ARNOLD TOYNBEE

İnsanlar etnik veya dinsel aidiyetlerine gönderme yapmaksızın yurttaşlık haklarını kullanamaz hale geldiklerinde, ulus bütünüyle barbarlık yoluna girmiş demektir.

– AMİN MAALOUF

Cumhuriyet çocuğu

Dünyaya gelişim Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuna rastlar. Şairin, “denize savrulmuş altın-yeşil yaprak” gibi tanımladığı adada kurulan bağımsız devletin ilk yurttaşlarından sayılıyım. Ben yeni doğmuş bir bebekken, iki-toplumlu cumhuriyetin devlet makamlarına seçilen liderler (1959 Aralık) görevlerine başlamak için kuruluş çalışmalarının tamamlanmasını bekliyorlardı. Şanslı bir çocuk sayılırdım. Ben doğmadan kısa bir süre önce adayı kasıp kavuran etnik şiddet sona ermiş, kendini

Niyazi Kızılyürek'in bebeklik fotoğrafı.